

પ્રસ્તાવના

હિન્દી બાળસાહિત્યમાં સમીર ગાંગુલીનું નામ ખૂબ જાણીતું છે. એમણે બાળકોનાં રસરુચિને ખ્યાલમાં રાખી આજના સમયને સ્પર્શતી અનેક વાર્તાઓ આપી છે. વિજ્ઞાનકથાઓ અને સાહસકથાઓ આપી છે, શેરબજાર જેવા વિષયમાં બાળકોને રસ પડે એવી ‘માયાવન ઔર ધન ધના ધન’ તથા નાની ઉંમરથી જીવનમાં પ્રસન્ન રહેવાની પ્રેરણા આપતી ‘એક ગુલાબી ભૈંસા અલગ સા’ જેવી વિશિષ્ટ બાળ-નવલકથાઓ પણ આપી છે. એમની વાર્તાઓમાં ફ્રેન્ટસી અને કલ્પનાના અવનવા રંગ ઊઘડે છે.

સમીર ગાંગુલીની વાર્તાઓ વાંચ્યા પછી મને થયું કે એમની કેટલીક વાર્તાઓનો અનુવાદ ગુજરાતી બાળકો સામે મૂકું. એથી એમના બાળવાર્તાના સંગ્રહ ‘કહાનીપૂરમ્’માંથી પંદર વાર્તાઓ પસંદ કરી. આ વાર્તાઓ બાળકોને વાર્તાઓની કોઈ અલગ નગરીમાં લઈ જાય છે. અહીં જંગલની રક્ષા કરતી ઘોડા-વાંદરા-કાગડાની ત્રિપૂટી છે, ઊંચ અને નીચના ભેદ છોડી સંપીને રહેવાનું શીખવતાં ખિસકોલી અને ઉંદર છે, હિંસા છોડી ‘જીવો અને જીવવા દો’નો સંદેશ આપતાં હિંસક પ્રાણીઓ છે. અહીં કાળા-ઘોળાના રંગભેદ સામે શીખ આપતી વાર્તા છે, અફવાઓ દ્વારા અશાંતિ ફેલાવવાના પ્રયાસો સામે લાલબત્તી ધરવામાં આવી છે, મરઘી-બતક તથા મંકોડા-મધમાખીની દોસ્તી છે, પીઠમાં સંતાડેલો પૈસો ખણકાવતો દેડકો છે, જુદા જુદા રંગ અને આકારની

જલેબી બનાવતો રીંછ છે અને ગીતો ગાતું મનમોજી તમરું છે. આ વાર્તાઓમાં પોતાના જ પડછાયાથી ડરતો પિન્કુ, પતંગિયાં પાછળ પાગલ છોકરી, માનવતાનો ધર્મ શીખવતાં અને જાતે નુકસાન વેઠી બીજાને મદદ કરતાં બાળકો છે. આ બધું વાર્તારસથી ભરપૂર રોચક શૈલીમાં કહેવામાં આવ્યું છે.

આશા છે કે આજના સમયને સ્પર્શતા વિષયોની આ બાળવાર્તાઓ બાળકોની સાથે વડીલોને પણ ગમશે. વાર્તાઓનો અનુવાદ કરવા માટે અનુમતિ આપવા બદલ સમીર ગાંગુલીનો અને 'વાર્તાનગરી'નું કલાત્મક પ્રકાશન કરવા માટે 'ઝેન ઓપસ'નો આભાર માનું છું.

અમદાવાદ

– પુષ્પા અંતાણી

तमरानुं गीत

એક તમરું હતું. એ મસ્તરામ હતું. એ ખૂબ સુરીલું ગાતું હતું. એ ગાય ત્યારે વાતાવરણમાં આનંદ છવાઈ જતો.

હવે બન્યું એવું કે વરસાદ શરૂ થઈ ગયો અને બંધ થવાનું નામ જ લેતો નહોતો.

સતત વરસતા વરસાદને કારણે તમરું દુઃખી થઈ ગયું હતું. કેટલાય મહિનાઓથી એકનું એક ગીત 'વર્ષારાણી વરસો રે'ની ધૂન વારંવાર સાંભળવી કોને ગમે? જે પશુપક્ષીઓ વરસાદ પહેલાં આ ગીતની ફરમાઈશ કરતાં એ પણ હવે એને ચૂપ રહેવાનું કહેતાં હતાં. આ તો તમરાનું રીતસરનું અપમાન હતું.

એથી તમરાએ બીજે ક્યાંક જવાનું નક્કી કર્યું. એક આળસુ સફેદ ગોકળગાયને આ વાતની ખબર પડી. એ પણ એની સાથે જવા તૈયાર થઈ. હકીકતમાં સફેદ ગોકળગાય છેલ્લા ત્રણ મહિનાથી ચમેલીનાં પાદડાં ચાટી ચાટીને કંટાળી ગઈ હતી.

એક સુંદર સવારે તમરું રેશમના તારવાળું ગિટાર લઈ સફેદ ગોકળગાયની સાથે ચાલી નીકળ્યું. ગોકળગાયે નીકળતાં પહેલાં શરત કરી હતી કે મુસાફરીમાં ક્યારેય ઉતાવળ નહીં કરીએ.

તેમ છતાં ગોકળગાયે ઘણી સ્ફૂર્તિ બતાવી હતી.
બંને એક કલાકમાં એક ઇંચની ઝડપે ચાલતાં હતાં.

પૂરા સત્તર દિવસ પછી બંને થાક્યાંપાક્યાં એક
ખેતરમાં પહોંચ્યાં. ત્યાં એક વેલમાં ત્રણ કોળાં
લટકતાં હતાં. કોળાંને જોઈને ગોકળગાયે કહ્યું, ‘તું
તારાં સંગીતથી કોળાંને આનંદ કરાવ. ત્યાં સુધી
હું છ દિવસનું નાનું ઝોકું ખાઈ લઉં.’

તમરું એનું ગિટાર લઈ એક કોળા પાસે બેસી
ગયું અને નવું ગીત ગાવા લાગ્યું -

*આગળ વધો, આગળ વધો,
જલદી-જલદી મોટાં થાઓ.*

પહેલા દિવસે તો તમરાએ ખૂબ ધીમા અવાજે
ગાયું, પરંતુ છઠ્ઠા દિવસ એણે એટલા મોટા અવાજે
ગાયું કે આળસુ સફેદ ગોકળગાય જાગી ગઈ.
એણે આંખો ખોલીને જોયું તો કોળાં ખૂબ ફૂલી
ગયાં હતાં. એ જોઈને ગોકળગાય ચોંકી ઊઠી.
એ વાતમાં કોઈ શંકા નહોતી કે જો તમરાએ આ
જ રીતે એનું ગીત ચાલુ રાખ્યું હોત તો એ કોળાં
ફૂલતાં ફૂલતાં ‘ઘડામ’ દઈને ફાટી પડત. એથી
ગોકળગાયે તમરાને આગળ ચાલવા કહ્યું.

કેટલાય દિવસો ચાલ્યા પછી બંને એક સરસ
જગ્યાએ પહોંચ્યાં. ત્યાં ચારે બાજુ ઝાડપાન

હતાં અને ઠંડક હતી. અહીં આવીને ગોકળગાય તો તરત ઊંઘી ગઈ, પરંતુ ગાયક તમરું ગીતો સાંભળનારને શોધવા લાગ્યું. ઉપર જોયું. એની નજર મધમાખીઓના મધપૂડા પર પડી. પછી તો પૂછવું જ શું? એણે ગિટાર ઉપાડ્યું અને ગાવાનું શરૂ કરી દીધું -

કામ કરો, ભાઈ, કામ કરો,
ઝટપટ-ઝટપટ કામ કરો,
ધરતી પર આવે છે તોફાન.

આ સાંભળીને મધમાખીઓમાં ખળભળાટ મચી ગયો. આ વાત મધમાખીઓની રાણી સુધી પહોંચી. એણે એની નોકર મધમાખીને મોકલી તમરાને બોલાવ્યું. તમરાની સાથે આળસુ ગોકળગાય પણ મધમાખીની રાણી પાસે ગઈ.

ત્યાં પહેલા તો મધ અને ફૂલોના રસથી એમનું સ્વાગત કરવામાં આવ્યું. એમની સાથેની વાતચીત પરથી મધમાખીઓને ખબર પડી કે ધરતી પર તોફાન આવવાની વાત સાચી નથી. એ તો માત્ર એક ગીત જ છે. એ જાણીને બધી મધમાખી એમના પર ખૂબ ગુસ્સે થઈ અને બંનેનું અપમાન કરીને મધપૂડામાંથી બહાર કાઢી મૂક્યાં.

ત્યાંથી નીકળ્યા પછી ગાયક તમરાને એક વાત સમજાઈ ગઈ કે દરેક ગીતનો સમય હોય છે. ખોટા સમયે ગાયેલા ગીતની કોઈ કિંમત હોતી નથી.

હવામાન ઝડપથી બદલાઈ રહ્યું હતું. હવે ઠંડી સાવ ઘટી ગઈ હતી. આ વખતે એમની મુસાફરીમાં એક લંગડો તીતીઘોડો પણ જોડાયો. લંગડો તીતીઘોડો બહુ સારું નાચતો હતો. રસ્તામાં તેઓ જ્યાં રોકાય અને તમરું કોઈ ગીત ગાવાનું શરૂ કરે તે સાથે લંગડો તીતીઘોડો નાચવા લાગતો. એ જોવા માટે આજુબાજુનાં જીવજંતુઓ ભેગાં થઈ જતાં.

એવામાં એક દિવસ એમને ઊધઈના મહેલમાંથી આમંત્રણ આવ્યું. એ દિવસે ઊધઈની રાણીના નાના દીકરાનો જન્મદિવસ હતો. ઊધઈની રાણીનો ભવ્ય મહેલ જોઈને તમરા, ગોકળગાય અને તીતીઘોડાની આંખો અંજાઈ ગઈ. બધાંએ તાળીઓ પાડી અને પીઠ થપથપાવીને એમનું સ્વાગત કર્યું. અહીં ખાવાની એકથી એક ચડે એવી સ્વાદિષ્ટ વાનગીઓ હતી.

એક સાફસૂથરી પથારી જોઈને સફેદ ગોકળગાયને તો એટલી ઊંઘ આવવા લાગી કે એ પોતાની જગ્યાએ જ ઊભીઊભી ધોરવા લાગી.

તમરાએ સૌથી પહેલાં એક ગીત ગાયું –

જન્મદિવસ મુબારક હો,
ખુશીનો દિન મુબારક હો.

લંગડો તીતીઘોડો એ ગીતના તાલ પર નાચ્યો.
તમરાએ આ રીતે પંદર દિવસમાં સત્તર સો નવાં
અને જૂનાં ગીતો ગાયાં. એનાં આટલાં બધાં ગીતો
સાંભળીને પણ ઊંઘઈઓને સંતોષ થતો નહોતો.

આમ કેટલાય દિવસો પસાર થઈ ગયા. એ
વચ્ચે ગોકળગાય બે વાર ઊંઘમાંથી જાગીને ફરી
સૂઈ ગઈ હતી. તેઓ જ્યારે પણ જવાની વાત
કરતાં ત્યારે બધી ઊંઘઈ એમને ઘેરી વળતી અને
હજી થોડા દિવસ રોકાઈ જવાનો આગ્રહ કરતી.
ધીરેધીરે ત્રણેયને સમજાવા લાગ્યું કે હકીકતમાં
તેઓ ઊંઘઈઓના મનોરંજન માટે એક જાતની
કેદમાં પુરાઈ ગયાં છે.

આ કેદમાંથી નીકળવું ખૂબ જ જરૂરી હતું.
એથી લંગડા તીતીઘોડાએ, તમરાએ અને સફેદ
ગોકળગાયે ત્રણ રાત સુધી વિચાર કર્યો કે હવે શું
કરવું? એ પછી બીજે દિવસે તમરાએ બીક લાગે
એવું ગીત ગાયું :

‘મરઘીનું બચ્ચું આવશે.
મહેલ તોડી બધાને ખાઈ જશે.’

આવું ગીત સાંભળતાં જ બધી ઊધઈના ચહેરા
ફિક્કા પડી ગયા.

તમરાએ આગળ ગાયું :

પહેલા ખાશે નાનાંને,
પછી ખાશે મોટાંને.

આ સાંભળીને ઊધઈની રાણી ગુસ્સાથી ધૂજવા
લાગી. એણે એના સૈનિકોને હુકમ કર્યો કે આ
ત્રણેય બદમાશોને મહેલમાંથી કાઢી મૂકો.

એમને તો જોઈતું જ એટલું હતું. ઊધઈના
મહેલમાંથી બહાર નીકળીને તેઓ બહુ ખુશ થયાં.
બહારનું વાતાવરણ બહુ સરસ હતું. આકાશમાં
સમળીઓ ઊડતી હતી. કીડીઓ પોતાનાં ઈંડાં
લઈને બીજી જગ્યાએ જઈ રહી હતી.

ત્યાં જ જોરથી પવન ફૂંકાયો, વાદળ ગાજવા
લાગ્યાં અને વરસાદનાં ટીપાં ટપટપ પડવા લાગ્યાં.
મોર આનંદમાં આવી કળા કરતા નાચવા લાગ્યા.
ત્યારે તમરાએ ધીમેથી એનું જૂનું ગીત ગાવાનું શરૂ
કર્યું :

‘રિમઝિમ રિમઝિમ વરસે ફોરાં...’

